

راهکارهای تحقق امنیت روانی در جامعه بر اساس بیانات مقام معظم رهبری

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵

مجتبی مولا، صادق فتیلی^۲

چکیده

امنیت روانی یکی از اساسی‌ترین ارکان یک جامعه سالم و پیش‌شرط تحقق توسعه پایدار است. رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه‌الله)، بارها در بیانات خود به این موضوع پرداخته و بر اهمیت آن تأکید کرده‌اند. ایشان امنیت روانی را به معنای آرامش، اعتماد و امید به آینده تعریف می‌کنند و نقش آن را در ثبات اجتماعی و سیاسی کشور حیاتی می‌دانند. از نگاه رهبر انقلاب، عوامل متعددی مانند شیعه‌پراکنی، فساد، بی‌عدالتی و مشکلات اقتصادی می‌توانند امنیت روانی جامعه را تهدید کنند. در مقابل، راهکارهایی همچون تقویت ایمان و معنویت، مبارزه با فساد، ترویج امید و نظارت بر فضای مجازی برای تأمین امنیت روانی پیشنهاد می‌شود. این مقاله، با استناد به بیانات رهبر معظم انقلاب، به بررسی ابعاد مختلف امنیت روانی و راهکارهای عملی برای تقویت آن می‌پردازد. نتیجه‌گیری نشان می‌دهد که تحقق امنیت روانی نیازمند همکاری دستگاه‌های مختلف، مسئولیت‌پذیری نخبگان و تقویت بنیان‌های اخلاقی و اجتماعی در جامعه اسلامی است.

واژگان کلیدی: امنیت روانی، رهبر معظم انقلاب، عدالت، امیدآفرینی، جنگ نرم

۱ - کارشناسی ارشد فقه و اصول، دانش‌پژوه سطح ۴ حوزه علمیه، (نویسنده مسئول)؛ rda87990@gmail.com

۲ - دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، عضو هیئت علمی وابسته دانشگاه تهران؛ sadgh.fatele56@gmail.com

مقدمه

امنیت روانی، به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان، در شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی نقش بسزایی دارد. در جوامع امروزی، عواملی همچون بی‌عدالتی، بحران‌های اقتصادی، جنگ نرم، و تأثیرات فضای مجازی به‌طور جدی این امنیت را تهدید می‌کنند. در نظام اسلامی، امنیت روانی فراتر از یک نیاز فردی تلقی شده و بخشی از امنیت ملی محسوب می‌شود. رهبر معظم انقلاب اسلامی بارها بر اهمیت این مقوله تأکید کرده و آن را زیربنای پیشرفت جامعه دانسته‌اند. ایشان ضمن هشدار درباره تهدیدات روانی دشمنان، تقویت ایمان، عدالت اجتماعی، امیدآفرینی و مدیریت فضای رسانه‌ای را از عوامل اصلی تأمین امنیت روانی برشمرده‌اند.

با وجود تأکیدات رهبری و اهمیت امنیت روانی در جامعه اسلامی، همچنان خلأهای نظری و عملی در این زمینه وجود دارد. بسیاری از تهدیدات امنیت روانی، از جمله جنگ روانی دشمنان و ضعف در مدیریت رسانه‌ها، اثرات مخربی بر جامعه دارند. از سوی دیگر، نبود یک مدل جامع و بومی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و بیانات رهبر انقلاب، مانع تحقق کامل امنیت روانی شده است.

هدف این پژوهش، تحلیل ابعاد امنیت روانی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب و ارائه مدلی بومی برای تقویت آن در جامعه اسلامی ایران است.

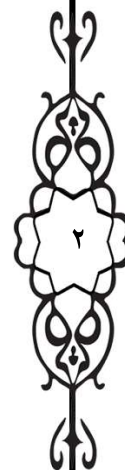
پرسش:

امنیت روانی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب چه مؤلفه‌هایی دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف تحلیل امنیت روانی از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی و ارائه مدلی بومی برای تقویت آن، به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌های تحقیق شامل بیانات رهبری، منابع علمی مرتبط در حوزه‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم اسلامی است که از طریق تحلیل محتوا بررسی شده‌اند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که امنیت روانی مفهومی چندبُعدی است و در ابعاد دینی، اجتماعی، روان‌شناختی و رسانه‌ای قابل بررسی است.

ایمان و معنویت، عدالت اجتماعی، امیدآفرینی و مدیریت رسانه‌ای از مهم‌ترین مؤلفه‌های آن محسوب می‌شوند. از دیدگاه رهبر انقلاب، امنیت روانی نه تنها وابسته به آرامش فردی است، بلکه با عدالت و همبستگی اجتماعی نیز ارتباط مستقیم دارد. ایشان بر نقش معنویت و تقوا در افزایش تاب‌آوری روانی تأکید داشته و فساد، نابرابری و فشارهای اقتصادی را از تهدیدات اصلی امنیت روانی می‌دانند.

در این پژوهش، تلاش شده است تا دیدگاه‌های اسلامی با یافته‌های علمی و نظریات روان‌شناسی و جامعه‌شناسی تلفیق شود تا تحلیلی جامع و کاربردی از امنیت روانی ارائه گردد. یکی از نکات مهم، تأثیر رسانه‌ها بر امنیت روانی است. رسانه‌ها می‌توانند به تقویت آرامش اجتماعی کمک کنند یا در مقابل، از طریق شایعه‌پراکنی و بزرگ‌نمایی مشکلات، موجب اضطراب عمومی شوند. این موضوع با تأکید رهبر انقلاب بر ضرورت مدیریت و نظارت بر فضای رسانه‌ای همخوانی دارد.

بر اساس تحلیل داده‌ها، راهکارهای عملی برای تقویت امنیت روانی تدوین شده که شامل ترویج معنویت، کاهش بی‌عدالتی، تقویت گفتمان امیدآفرینی و مدیریت رسانه‌ها است. بررسی پیشینه نیز نشان می‌دهد که تحقق امنیت روانی نیازمند مشارکت نهادهای حاکمیتی، نخبگان علمی و فرهنگی و رسانه‌ها، در کنار تقویت ایمان و انسجام اجتماعی است.

به‌عنوان نمونه:

پژوهش سید معصوم حسینی (راهکارهای قرآنی نیل به امنیت روانی فردی و کارکردهای آن در زندگی اجتماعی) دوفصلنامه مطالعاتی فرهنگی و اجتماعی قرآن (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در تأمین امنیت روانی تأثیر بسزایی دارند.

حیدری کبریتی، مطهره، حاجی باقری، امین، نعمتی، لیدا، جلالوند، ارغوان و کریمی، عرفان (۱۴۰۲) اثربخشی معنویت درمانی بر امنیت روانی و سلامت اجتماعی دانشجویان، سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، ۷(۲)، ۳۵۲-۳۵۸.

چهار مرحله امنیت روانی. تیمونی آر کلارک، مترجم: معصومه صیدی، ۲۰۲۰ میلادی، انتشارات: اورنگ.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press
در مطالعات خود به نقش نهادهای اجتماعی و سیاسی در ایجاد امنیت روانی پرداخته و تأکید دارد که بی‌ثباتی و عدم انسجام اجتماعی، امنیت روانی را تهدید می‌کند.

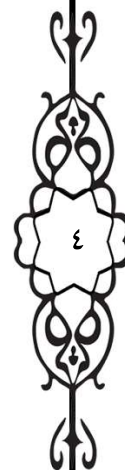
Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press
در نظریات خود به اهمیت نظم اجتماعی و احساس تعلق در تأمین امنیت روانی اشاره کرده است.

تحقیقات پیشین در حوزه امنیت روانی عمدتاً بر عوامل روان‌شناختی، اجتماعی و اقتصادی این مقوله تمرکز داشته‌اند و آن را از دیدگاه جامعه‌شناسی یا روان‌شناسی تحلیل کرده‌اند. در حالی که پژوهش حاضر با رویکردی منحصربه‌فرد، امنیت روانی جامعه را از منظر بیانات و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری بررسی می‌کند. این تفاوت‌های کلیدی عبارت‌اند از:

تمرکز بر دیدگاه‌های رهبری: برخلاف بسیاری از پژوهش‌های موجود که بیشتر به نظریه‌های غربی پرداخته‌اند، این تحقیق تلاش دارد تا با تکیه بر فرمایشات مقام معظم رهبری، امنیت روانی را در چارچوب گفتمان انقلاب اسلامی تحلیل کند.

تحلیل جامع‌تری از عوامل مؤثر: در حالی که تحقیقات قبلی بیشتر بر جنبه‌های روان‌شناختی و اقتصادی متمرکز بوده‌اند، این پژوهش به نقش رسانه‌ها، عدالت اجتماعی، اعتماد عمومی و تهدیدات فرهنگی نیز می‌پردازد.

توجه به راهکارهای عملی در بستر اسلامی: پژوهش حاضر علاوه بر تحلیل مفهومی، پیشنهادهایی عملی برای تقویت امنیت روانی جامعه ارائه می‌دهد که بر مبنای ارزش‌های اسلامی و اجتماعی ایران تدوین شده‌اند.

۱. امنیت روانی

۱-۱. مفهوم امنیت روانی

امنیت: واژه "امنیت" یا "security" به معنی "احساس اطمینان و عدم خطر" است. (فرهنگ عمید) این لغت از ریشه عربی "أمن" به معنای اطمینان و راحتی گرفته شده است. (راغب اصفهانی، ص ۹۰) در فرهنگ‌های لغت، واژه‌های مترادف امنیت "آرامش و سلامت" و متضاد آن "آشوب، بلوا، بی‌ثباتی و خطر" بیان شده است که به درک بهتر معنای این واژه کمک می‌کند.

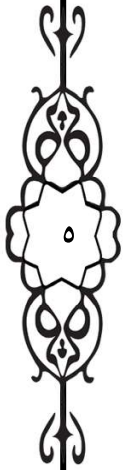
روان: واژه "روانی" یا "soul" به تمامی جنبه‌های مربوط به ذهن، احساسات و رفتارهای انسانی اشاره دارد. (فست دیکشنری) این واژه از ریشه "روح" و مطلق نفس و جان انسان را که با افعال و صفات نسبت داده شده به آن در زبان فارسی به کار می‌رود که به معنای "ذهنی" یا "عاطفی" است. (فرهنگ معین)

ترکیب "امنیت روانی": این ترکیب به مفهوم احساس اطمینان و آرامش در عرصه‌های ذهنی و عاطفی اشاره دارد. امنیت روانی به حالتی گفته می‌شود که فرد در آن احساس خطر، ناپایداری و ناآرامی نمی‌کند و به راحتی می‌تواند با چالش‌های زندگی مواجه شود؛ این احساس می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی باشد، از جمله محیط خانواده، روابط اجتماعی، و زمینه‌های اقتصادی؛ امنیت روانی شرط لازم برای رشد و شکوفایی فرد است و بدون این امنیت، انسان‌ها به طور طبیعی نمی‌توانند به پتانسیل‌های خود دست یابند.

۱-۲. اهمیت امنیت روانی

امنیت روانی در بهبود کیفیت زندگی افراد و ارتقای سطح همبستگی اجتماعی تأثیر بسزایی دارد. مقام معظم رهبری درباره اهمیت امنیت روانی چنین فرموده‌اند: «آنچه برای بشر در درجه‌ی اول لازم است، امنیت روحی است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26342>)

اساس و زمینه همه‌ی پیشرفت‌ها و توسعه و تحقیقات، همین امنیت روانی است: «ایجاد آرامش، امنیت و تغییر در سبک زندگی بخش نرم‌افزاری تمدن است و علم، صنعت، سیاست، اقتصاد، اقتدار نظامی و تبلیغات بخش سخت‌افزاری تمدن محسوب می‌شوند. بدون پیشرفت در بُعد نرم‌افزاری،

دستاوردهای سخت‌افزاری نمی‌توانند موجب رستگاری، امنیت و آرامش روانی شوند.
(<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>)

الف) هرم نیازهای مازلو:

آبراهام مازلو در هرم نیازهای انسانی، امنیت روانی را در مرتبه دوم قرار داده و آن را پیش‌نیاز توسعه فردی و اجتماعی می‌داند. (Maslow, 1943) این مفهوم (Psychological Security)، در کنار امنیت فیزیکی، زیربنای رفاه و خود تحقق‌بخشی انسان است. دیدگاه او با نظر رهبر انقلاب همسوست، زیرا هر دو امنیت روانی را مقدم بر سایر ابعاد توسعه می‌شمارند.

ب) نظریه توسعه انسانی سازمان ملل:

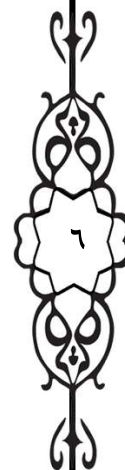
گزارش توسعه انسانی سازمان ملل امنیت روانی را یکی از شاخص‌های اصلی توسعه پایدار معرفی کرده است؛ (UNDP, 1994) در این نظریه، "امنیت انسانی" شامل امنیت اقتصادی، اجتماعی و روانی است و بدون آن، پیشرفت‌های اقتصادی و علمی کارایی ندارند. دیدگاه مقام معظم رهبری که امنیت روانی را زیربنای توسعه تمدنی می‌داند، با این چارچوب کاملاً منطبق است.

ج) نظریه سرمایه اجتماعی:

رابرت پاتنام در نظریه خود بیان می‌کند که همبستگی اجتماعی و امنیت روانی، مهم‌ترین عوامل رشد جوامع هستند؛ امنیت روانی موجب افزایش اعتماد عمومی شده و بدون آن، توسعه پایدار امکان‌پذیر نیست. (Putnam, 1993) رهبر انقلاب نیز امنیت روانی را بستری برای پیشرفت جامعه می‌داند که با نظریه پاتنام هم‌خوانی دارد.

د) نظریه استرس و مقابله:

ریچارد لازاروس بیان می‌کند که امنیت روانی، نقش کلیدی در کاهش استرس و افزایش عملکرد شناختی افراد دارد؛ بدون امنیت روانی، افراد در شرایط اضطراب مداوم قرار می‌گیرند که مانع نوآوری و پیشرفت علمی و اجتماعی می‌شود. (Lazarus & Folkman, 1984) سخن رهبری درباره امنیت روانی به‌عنوان پیش‌نیاز پیشرفت، با این نظریه تطابق کامل دارد.

۲. عوامل مؤثر در ایجاد امنیت روانی

۱-۲. ایمان و معنویت

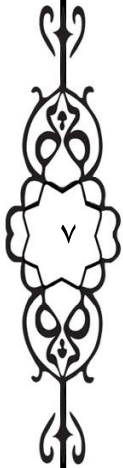
ایمان به خدا و اعتقاد به اصول معنوی، یکی از پایه‌های اصلی امنیت روانی است. رهبر معظم انقلاب در سخنان خود تصریح کرده‌اند: «وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ (مائده، ۶۶)؛ اگر اقامه‌ی دین بشود، اگر تعالیم اسلامی در جامعه عمل بشود، انسان‌ها از لحاظ رفاه به آن حدی می‌رسند که هیچ نیازی برای آن‌ها باقی نماند که تأمین نشده باشد. از لحاظ آسایش معنوی و روانی انسان، احساس امنیت و آرامش، باز نقش ایمان برجسته است. به گفته‌ی قرآن: «قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ (مائده، ۱۵ و ۱۶)»؛ راه‌های سلامت را، راه‌های آرامش را، راه‌های امنیت روانی را قرآن به انسان تعلیم می‌دهد؛ این راهی است که بشر را به آرامش روانی می‌رساند؛ یعنی همان چیزی که امروز دنیا در فقدان آن، در حال التهاب است. پیشرفت مادی هست، پیشرفت فناوری و علمی هست، ثروت‌های کلان در دست جوامع هست؛ اما آسایش نیست، آرامش نیست. این به خاطر کمبود این عنصر اساسی در زندگی انسان است، که عبارت است از ایمان.»

الف) نظریه سلامت روان و دین‌داری:

هارولد کونینگ در پژوهش‌های خود تأکید دارد که دین و معنویت نقشی اساسی در کاهش اضطراب و افسردگی و افزایش آرامش روانی دارند. به گفته او، افراد دین‌دار با داشتن حس معنا، امید و کنترل بر شرایط، از امنیت روانی بیشتری برخوردارند. (Koenig, 2012) این یافته‌ها با دیدگاه رهبر انقلاب که ایمان را عامل اصلی آرامش روانی می‌دانند، کاملاً همسوست.

ب) نظریه معنویت و سلامت روان:

کنت پارگامنت در نظریه خود بیان می‌کند که افراد معنویت‌گرا، در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌های زندگی، از راهبردهای مقابله‌ای مؤثرتر و آرامش روانی بیشتری برخوردارند؛ (Pargament, 1997) رهبر انقلاب نیز ایمان را راهبردی اساسی برای امنیت روانی جامعه می‌دانند که با این نظریه سازگار است.

۲-۲. تربیت خانوادگی

خانواده به‌عنوان اولین نهاد اجتماعی، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری شخصیت و امنیت روانی افراد دارد. رهبر انقلاب بر تربیت صحیح و ایجاد محیطی آرام در خانواده تأکید دارند: «جامعه‌ای بدون خانواده، جامعه‌ای آشفته و نامطمئن است که در آن انتقال ارزش‌ها و باورهای نسل‌ها دشوار شده و تربیت انسان‌ها به‌درستی صورت نمی‌گیرد. اگر خانواده نباشد یا دچار تزلزل شود، مناسب‌ترین بستر پرورش انسان از بین خواهد رفت.» ([https://farsi.khamenei.ir/speech-\(content?id=21429#80](https://farsi.khamenei.ir/speech-(content?id=21429#80))

خانواده‌ای که به ثبات نرسیده و اعضای آن نقش خود را به‌درستی ایفا نکنند، نه‌تنها کارکرد مطلوب خود را از دست می‌دهد، بلکه به آسیبی برای جامعه تبدیل می‌شود. در جوامعی که نهاد خانواده سست، متزلزل یا در حال زوال است، مشکلات روانی و عصبی به‌مراتب بیشتر از جوامعی است که خانواده‌های مستحکم و پایدار در آن نقش محوری دارند. (همان) این خانواده است که می‌تواند حفاظت‌آمیزی را برای نسل‌ها و جامعه به وجود آورد: «در خانواده چه فرزندان و چه خود پدر و مادر می‌توانند روح و فکر و ذهن خود را در این محیط امن و قابل اعتماد، سالم نگهدارند و رشد بدهند. وقتی خانواده سست شد، نسل‌هایی که همین‌طور پشت‌سرهم می‌آیند، بی حفاظاند. (همان)» خانواده‌ای طراز اسلامی می‌تواند این دستاورد را برای جامعه خود داشته باشد: «جامعه‌ای با خانواده‌های سالم، مستحکم و پایدار زمینه‌ساز اصلاح و رشد فکری افراد خواهد بود. در چنین جامعه‌ای، افراد از سلامت روحی برخوردار بوده و بدون عقده‌های روانی زندگی خواهند کرد.» (همان)

الف) نظریه دل‌بستگی:

جان بالبی در نظریه خود تأکید دارد که دل‌بستگی ایمن در کودکی، پایه‌گذار رشد روانی سالم، اعتماد و کاهش اضطراب در آینده است. خانواده‌های با پیوندهای عاطفی مستحکم، فرزندان با امنیت روانی بالاتر پرورش می‌دهند. (Bowlby, 1969) این دیدگاه با سخنان رهبر انقلاب درباره نقش بنیادین خانواده در ثبات جامعه کاملاً همسو است.

ب) نظریه نقش‌های خانوادگی در سلامت روانی:

سالوادور مینوچین در نظریه خود نشان داده است که خانواده‌های منسجم و دارای ساختار حمایتی، بهترین محیط را برای رشد روانی و اجتماعی فرزندان فراهم می‌کنند. (Minuchin, 1974) تأکید رهبر انقلاب بر لزوم ثبات در خانواده برای سلامت روانی جامعه، با این نظریه کاملاً تطابق دارد.

گزارش سازمان بهداشت جهانی (WHO, 2018) درباره سلامت روان و خانواده:

این گزارش نشان داده است که کودکان و بزرگسالانی که در خانواده‌های بی‌ثبات و پراکنده رشد می‌کنند، در معرض افسردگی، اضطراب و کاهش عملکرد اجتماعی قرار دارند. دیدگاه رهبر انقلاب که خانواده را عامل اصلی سلامت روانی جامعه معرفی می‌کند، کاملاً با یافته‌های WHO هم‌راستا است.

۲-۳. مدیریت رسانه‌ها

با گسترش فضای مجازی و رسانه‌ها، مدیریت این فضاها جهت حفظ امنیت روانی جامعه امری ضروری به شمار می‌رود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه‌الله) تأکید کردند: «یکی از حقوق عمومی امنیت روانی جامعه است. اگر افرادی با استفاده از فضای مجازی یا دیگر ابزارها به آرامش ذهنی مردم آسیب بزنند و آنها را بترسانند، این برخلاف احیای حقوق عمومی است. برخورد با این موارد باید منظم و برنامه‌ریزی شده و طبق قاعده صورت گیرد که در حال حاضر جای آن خالی است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53222>) پیرامون جو سازی‌های اجتماعی و عملیات روانی به جهت تحمیل برخی امور و یا کارشکنی در امورات جامعه و ایجاد فضای متشنج در جامعه، رهبر معظم انقلاب این‌گونه توصیه نموده‌اند: «به حاشیه‌سازی‌ها و جو سازی‌ها توجه نکنید؛ به تصمیمات درست خود عمل کنید. گاهی شما تصمیمی منطقی و سنجیده می‌گیرید که ممکن است باعث جنجال برخی افراد شود. در دنیای امروز، با وجود فضای مجازی، ممکن است هزاران مطلب علیه تصمیم شما منتشر شود، اما اگر این تصمیم بر اساس تفکر و تدبیر گرفته شده، به آن پایبند باشید. همچنین، گاهی برخی تلاش می‌کنند اقدامی را به دولت تحمیل کنند و در این راستا در فضای مجازی مطالب زیادی منتشر می‌کنند. این‌ها گروه‌های فشار هستند؛ به آنها توجهی

نکنید و کار خود را ادامه دهید. کار را با فکر انجام بدهید، اندیشیده و سنجیده انجام بدهید، وقتی که تصمیم گرفتید، فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ (آل عمران، ۱۵۹) به خدا توکل کنید، گام‌هایتان را محکم بردارید.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53710>) به‌گونه‌ای مدیریت کنید که موجب به‌هم‌ریختگی روح و روان جوانان نگردد: «بایستی مراقبت کنید تا این موجب این نشود که جوان‌ها وارد فضای بی‌بندوبار و رهای اینترنت بشوند و سرشان گرم بشود به یک چیزهای دیگری که هم از لحاظ اخلاقی، هم از لحاظ اعتقادی خطرهای بزرگی برای اینها دارد.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=46388>)

الف) نظریه اثرات رسانه‌ای و اضطراب اجتماعی:

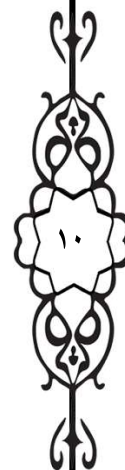
مک‌کامبز و شاو در نظریه دستور کار رسانه‌ای^۱ تأکید می‌کنند که رسانه‌ها می‌توانند با هدایت افکار عمومی، اضطراب اجتماعی را افزایش یا کاهش دهند. تحقیقات نشان داده‌اند که انتشار اخبار منفی و اطلاعات غلط، باعث کاهش امنیت روانی و افزایش استرس اجتماعی می‌شود. (McCombs & Shaw, 1972) این دیدگاه با سخنان رهبر انقلاب که استفاده نادرست از رسانه‌ها را تهدیدی برای امنیت روانی جامعه می‌داند، کاملاً همسو است.

گزارش سازمان جهانی بهداشت (WHO, 2020) درباره تأثیر رسانه بر سلامت روان:

WHO تأکید دارد که انتشار اخبار نادرست و محتوای ترس‌آفرین در رسانه‌ها و فضای مجازی، می‌تواند سطح اضطراب، افسردگی و استرس در جامعه را افزایش دهد. بیانات مقام معظم رهبری درباره لزوم مدیریت فضای مجازی برای جلوگیری از تخریب روانی جامعه، با این یافته‌های WHO تطابق دارد.

ب) نظریه جنگ‌شناختی:

این نظریه می‌گوید که فضای مجازی می‌تواند به‌عنوان ابزار جنگ‌شناختی برای ایجاد ناامنی روانی و تأثیرگذاری بر افکار عمومی به کار گرفته شود. بازیگران رسانه‌ای مانند دولت‌ها و گروه‌های خاص می‌توانند با انتشار اطلاعات جهت‌دار، نارضایتی عمومی و استرس اجتماعی را افزایش دهند.

(Garamone, 2008) تأکید مقام معظم رهبری بر تأثیر فضای مجازی در ایجاد ناآرامی روانی با این نظریه همخوانی کامل دارد.

ج) مطالعات شورای اروپا درباره جنگ اطلاعاتی و امنیت روانی:

این مطالعات نشان می‌دهند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای پخش اطلاعات نادرست و عملیات روانی، موجب کاهش اعتماد عمومی و افزایش استرس اجتماعی می‌شود. (Council of Europe, 2018) هشدار مقام معظم رهبری درباره استفاده از فضای مجازی برای ایجاد جو روانی منفی، دقیقاً با این یافته‌ها همخوانی دارد.

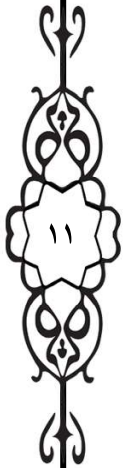
د) نظریه اعتیاد به اینترنت و تأثیر آن بر سلامت روان:

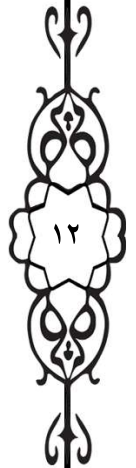
کیمبرلی یانگ در تحقیقات خود نشان داده است که استفاده بیش از حد از فضای مجازی، می‌تواند باعث اعتیاد رفتاری، کاهش تعاملات اجتماعی و افزایش افسردگی در جوانان شود؛ (Young, 1998) سخنان رهبر انقلاب که بر خطرات اخلاقی و روانی فضای مجازی برای جوانان تأکید دارند، دقیقاً با این نظریه سازگار است.

۳. تهدیدات امنیت روانی

۱-۳. جنگ روانی و تبلیغات معاند

رهبر انقلاب به تهدیدات خارجی و جنگ‌های روانی علیه ایران اشاره کرده و فرمودند: «دشمنان امنیت مردم دوست دارند که مردم در ناامنی زندگی کنند، ناراحت بشوند، کلافه بشوند، عصبانی بشوند؛ ما این را نمی‌خواهیم. ما می‌خواهیم مردم زندگی‌شان، زندگی آرامی باشد؛ دانشجو بتواند درس بخواند؛ طلبه بتواند درس بخواند؛ دانشمند بتواند تحقیق خودش را بکند؛ صنعتگر، کشاورز، بازرگان، بتوانند همه کارشان را انجام بدهند.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8513>) کدام ملت و جامعه‌ای می‌تواند پیروز و سربلند باشد: «یک ملت بیدار، یک ملت دارای اعتماد به نفس و یک ملت عازم و مصمم، به تهدیدها اعتنایی نمی‌کند؛ مسئولانش هم همین‌طور.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3337>)

به تناسب فضای انتخاباتی کشور، و بیشتر شدن توجهات و تمرکز مردم و بدنه جامعه بر رسانه برای کسب آگاهی و در مقابل سوءاستفاده دشمن از این فضا برای ضربه زدن به پیکره حکومت اسلامی، مقام معظم رهبری به تبیین و ترسیم جبهه خودی و دشمن در عرصه تبلیغات و مهندسی افکار عمومی، اقدام نموده‌اند: «در هر نوبت از انتخابات - متنها انتخابات ریاست جمهوری مهم‌تر است - بوق‌های تبلیغاتی دشمنان پیشاپیش مشغول سم‌پاشی و آلوده کردن و زهرآگین نمودن فضا می‌شوند تا شاید بتوانند به انتخابات لطمه‌ای بزنند.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3063>) القاء شبهه و ایجاد یأس «هنگامی که بوق‌های تبلیغاتی از سوی کشورهای که مدعی دموکراسی هستند ادعا می‌کردند که ملت ایران از انقلاب و نظامش جدا شده و به آرمان‌های امامش پشت کرده است...» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2847>) کوچک نشان دادن حضور مردم «تبلیغات دشمن سعی می‌کند این را کوچک نشان دهد. تبلیغاتچی وظیفه‌اش همین است که تبلیغات کند.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2915>)

دشمن به دنبال چه چیزی است؟ «دشمنان ملت ایران می‌دانند که وقتی اعتماد وجود نداشت، مشارکت ضعیف خواهد شد؛ وقتی مشارکت و حضور در صحنه ضعیف شد، مشروعیت نظام دچار تزلزل خواهد شد؛ آنها این را می‌خواهند؛ هدف دشمن این است. می‌خواهند اعتماد را بگیرند تا مشارکت را بگیرند، تا مشروعیت را از جمهوری اسلامی بگیرند. این، ضررش به مراتب از آتش زدن بانک و سوزاندن اتوبوس بیشتر است. این، آن چیزی است که با هیچ خسارت دیگری قابل مقایسه نیست.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7190>)

الف) نظریه جنگ روانی و عملیات شناختی:

پل لاینبارگر در نظریه خود بیان می‌کند که جنگ روانی شامل تبلیغات، اطلاعات نادرست و القای ترس است که هدف آن تضعیف روحیه جامعه هدف است. (Linebarger, 1954) سخنان رهبر انقلاب که دشمنان با ایجاد ناامنی ذهنی و روانی، به دنبال ناراحتی و اضطراب در جامعه هستند، کاملاً با این نظریه همخوانی دارد.

ب) گزارش ناتو درباره جنگ شناختی:

این گزارش نشان می‌دهد که حملات روانی در فضای رسانه‌ای می‌تواند به ایجاد استرس، تضعیف انسجام اجتماعی و کاهش اعتماد عمومی منجر شود. (NATO, 2021) تأکید رهبر انقلاب بر تأثیر جنگ تبلیغاتی دشمن در تضعیف امنیت روانی جامعه، با این یافته‌ها منطبق است.

ج) نظریه القای ناامیدی:

هرمن و چامسکی در نظریه مدل پروپاگاندا بیان می‌کنند که رسانه‌های وابسته به قدرت‌های جهانی از طریق دست‌کاری اخبار و القای یأس، می‌توانند اعتماد عمومی را کاهش داده و احساس ناامیدی را گسترش دهند. (Herman & Chomsky, 1988) سخنان رهبر انقلاب که تبلیغات دشمن را عامل ایجاد یأس و کاهش اعتماد مردم می‌دانند، دقیقاً با این نظریه مطابقت دارد.

د) نظریه مهندسی افکار عمومی:

والتر لیپمن در این نظریه بیان می‌کند که رسانه‌ها می‌توانند با سانسور، بزرگ‌نمایی یا کوچک‌نمایی وقایع، افکار عمومی را کنترل کرده و جهت‌دهی کنند. (Lippmann, 1922) بیانات رهبر انقلاب درباره کوچک نشان دادن حضور مردم توسط رسانه‌های خارجی، کاملاً با نظریه لیپمن سازگار است.

ه) تحقیقات دانشگاه هاروارد درباره تأثیر رسانه‌های دیجیتال در تحریف واقعیت:

این مطالعات، نشان داده‌اند که با استفاده از الگوریتم‌های رسانه‌های اجتماعی، برخی از رویدادها بزرگ‌نمایی و برخی دیگر کوچک‌نمایی می‌شوند تا افکار عمومی را تحت تأثیر قرار دهند. (Harvard Kennedy School, 2020) تأکید رهبر انقلاب بر تحریف واقعیت توسط رسانه‌های دشمن، با یافته‌های این تحقیقات انطباق دارد.

و) مطالعات دانشگاه کمبریج درباره تأثیر رسانه‌های خارجی بر مشارکت سیاسی:

این تحقیقات نشان داده‌اند که انتشار اطلاعات نادرست و القای یأس در رسانه‌های خارجی، موجب کاهش انگیزه مردم برای شرکت در انتخابات و مشارکت سیاسی می‌شود. (Cambridge

(Analytica Study, 2018) هشدار رهبر انقلاب درباره تلاش دشمن برای کاهش مشارکت مردمی، دقیقاً با یافته‌های این مطالعات سازگار است.

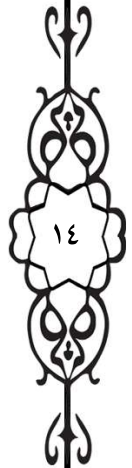
۲-۳. فشارهای اقتصادی و اجتماعی

یکی از عوامل تهدیدکننده امنیت روانی، فشارهای اقتصادی و مشکلات اجتماعی است. رهبری به لزوم همگرایی مردم و مسئولان برای مقابله با این تهدیدات تأکید دارند: جایگاه پرداختن به امور اقتصادی و حل مشکلات مردم «در اسلام پرداختن به امور اقتصادی مردم جزو اوجب واجبات حکومت‌هاست.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3066>) انتظار به حق مردم «انتظار به حق مردم ما، این است که از یک اقتصاد شکوفا برخوردار باشند، رفاه عمومی باشد، طبقه‌ی ضعیف از وضعیت غیرقابل قبول خارج بشود، از مشکلات نجات پیدا کند؛ اینها انتظارات مردم ما است و این انتظارات به حق است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=29236>)

اولویت اول کشور: «اولویت اصلی امروز ملت ایران مسئله اقتصادی است و دشمنان جمهوری اسلامی نیز همین هدف را دنبال می‌کنند. آنها می‌خواهند با فشار اقتصادی، ملت ایران را نسبت به نظام اسلامی و جمهوری اسلامی دلسرد کرده و فاصله‌ای بین مردم و نظام ایجاد کنند. دشمنان در تبلیغات خود تلاش دارند تا مشکلات اقتصادی و معیشتی کشور را به نظام اسلامی نسبت دهند و وانمود کنند که نظام قادر به حل این مشکلات نیست، با هدف تضعیف نظام اسلامی و پیشبرد اهداف خود از این طریق.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36091>) راه علاج کشور و مشکلات مردم: «علاج مشکلات این کشور، در گرو جوشیدن اراده و استقامت از درون ملت است؛ از درون ملت بایستی اراده، استقامت، عزم راسخ، ایستادگی بجوشد؛ چشم‌ها، باز؛ روحیه‌ها با توکل به خدا و اعتماد به نفس، قوی.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34815>)

الف) نظریه استرس اقتصادی و سلامت روان:

لازاروس و فولکمن در نظریه خود بیان می‌کنند که استرس اقتصادی یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد اضطراب، افسردگی و کاهش سلامت روان در جامعه است. بحران‌های اقتصادی باعث افزایش احساس ناتوانی، ناامیدی و بی‌ثباتی اجتماعی می‌شوند. (Lazarus & Folkman, 1984) سخنان رهبر

انقلاب که امنیت روانی جامعه را وابسته به رفاه اقتصادی و کاهش مشکلات معیشتی می‌داند، با این نظریه کاملاً سازگار است.

ب) نظریه جنگ اقتصادی و امنیت روانی:

ایان برمر بیان می‌کند که جنگ اقتصادی یک استراتژی برای ایجاد نارضایتی عمومی و کاهش اعتماد به نهادهای حکومتی است؛ این فشارها با ایجاد اضطراب عمومی، القای ناامیدی و کاهش مشارکت اجتماعی همراه هستند. (Bremmer, 2010) سخنان رهبر انقلاب که فشار اقتصادی را ابزاری برای جنگ روانی دشمن می‌داند، کاملاً با این نظریه همخوانی دارد.

ج) مطالعات صندوق بین‌المللی پول درباره تحریم‌ها و سلامت روان:

این مطالعات نشان داده‌اند که تحریم‌های اقتصادی منجر به افزایش استرس اجتماعی، کاهش اعتماد عمومی و افزایش ناآرامی‌های روانی می‌شود. (IMF, 2019) تأکید رهبر انقلاب بر نقش دشمن در بهره‌گیری از مشکلات اقتصادی برای تضعیف امنیت روانی جامعه، با این یافته‌ها تطابق دارد.

د) نظریه تاب‌آوری اجتماعی:

مستن بیان می‌کند که جوامع مقاوم و همبسته، توانایی بیشتری در مدیریت بحران‌های اقتصادی و اجتماعی دارند و می‌توانند امنیت روانی خود را حفظ کنند. (Masten, 2001) دیدگاه رهبر انقلاب درباره لزوم استقامت ملی و تقویت اراده عمومی، با این نظریه تطابق کامل دارد.

ه) مطالعات سازمان ملل درباره سرمایه اجتماعی و مقابله با بحران:

این مطالعات نشان داده‌اند که کشورهایی با همبستگی اجتماعی بالا و اعتماد عمومی قوی، کمتر دچار آسیب‌های روانی ناشی از بحران‌های اقتصادی می‌شوند. (UNDP, 2020) توصیه رهبر انقلاب مبنی بر تقویت روحیه اعتماد و اراده جمعی برای مقابله با بحران، دقیقاً با این یافته‌ها منطبق است.

۴. راهکارها برای افزایش امنیت روانی

۴-۱. تقویت دین‌داری

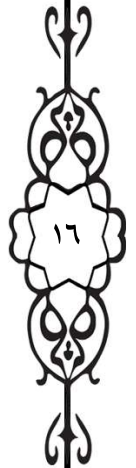
برنامه‌ریزی در جهت تقویت دین‌داری و باورهای معنوی، از جمله راهکارهای اساسی برای افزایش امنیت روانی در جامعه است؛

رابطه معنویت و تدین با امنیت و اهداف زندگی بشر: «ملت‌ها در سایه‌ی پیمودن راه خداست که به رفاه و امنیت و آرامش و آگاهی و معرفت می‌رسند.» (https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2854)

جایگاه قرآن در مسیر تحقق امنیت روانی در جامعه: «قرآن راه امنیت روانی و سلامت را به روی ما می‌گشاید. اگر در جوامع بشری قرآن حاکم باشد، هم سعادت دنیوی و هم عروج معنوی حاصل می‌شود. قرآن راه عزت، زندگی درست و سبک زندگی سعادت‌آمیز را نشان می‌دهد. ما از قرآن دوریم و اگر با معارف آن آشنا شویم و فاصله خود را با آنچه قرآن برای ما خواسته، بسنجیم، حرکتمان سریع‌تر و هدفمان روشن‌تر خواهد بود.» (https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22828)

سرانجام جامعه طرف‌دار علم بدون معنویت و دین: «اگر دانشگاه ما تنها یک دانشگاه علمی باشد و از دین و اخلاق بی‌بهره باشد، همان مشکلاتی که بر سر جامعه‌ی غربی آمده، گریبان‌گیر ما نیز خواهد شد. در غرب، علی‌رغم پیشرفت علمی، جامعه‌ای خوشبخت وجود ندارد؛ زیرا در آنجا امنیت اخلاقی، روانی، انسجام خانوادگی، اخلاق و معنویت نیست. این‌ها خلأهای عمده بشر هستند و نمی‌توان آن‌ها را با علم تنها پر کرد. برای دستیابی به خوشبختی و امنیت حقیقی و معنوی، علم به تنهایی کافی نیست؛ باید دین نیز در کنار علم باشد. جامعه ما باید دینی باشد و دانشگاه‌ها باید متدین و باایمان عمیق دینی و عمل به معارف دینی همراه باشند. این وظیفه‌ای است که بر عهده‌ی همه است.» (https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=17082)

معنویت و دین‌داری از آرمان‌های انقلاب است: «تمام ملت‌ها خواهان رفاه، علم، زندگی سعادت‌مندانه و برخوردار از امنیت و آرامش هستند که دستیابی به آن تنها با فضای معنوی و روح لطیف دینی ممکن است. این آرمان‌ها از جمله اهداف بلند جمهوری اسلامی است. جمهوری اسلامی برای ملت خود اقتدار را نه برای تجاوز، رفاه را نه با شکاف اجتماعی، و پیشرفت علمی را نه با غفلت از آرمان‌های معنوی می‌خواهد. بلکه رفاه را با عدالت، پیشرفت علمی را با امنیت روانی و

روحی، و اقتدار را با نگاه برادرانه به همه ملت‌ها دنبال می‌کند. این‌ها آرمان‌های جمهوری اسلامی است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=17082>)

الف) نظریه ارتباط دین و سلامت روان:

هارولد کونینگ در تحقیقات خود نشان داده است که اعتقادات دینی باعث کاهش استرس، اضطراب و افسردگی می‌شود و امنیت روانی فرد را تقویت می‌کند. افراد دین‌دار احساس معنا و هدف بیشتری در زندگی دارند، در برابر مشکلات مقاوم‌ترند و از سلامت روانی بالاتری برخوردارند. (Koenig, 2012) سخنان رهبر انقلاب که دین را عامل رفاه و آرامش معرفی می‌کنند، با یافته‌های کونینگ کاملاً همخوانی دارد.

ب) نظریه معنادرمانی:

ویکتور فرانکل معتقد است که یافتن معنا در زندگی یکی از عوامل اصلی برای حفظ امنیت روانی و مقابله با مشکلات است. آموزه‌های مذهبی همچون قرآن می‌توانند به افراد کمک کنند تا معنای عمیق‌تری در زندگی خود بیابند و به آرامش برسند. (Frankl, 1962) دیدگاه رهبر انقلاب که قرآن را عامل آرامش و امنیت روانی می‌داند، با نظریه فرانکل کاملاً هم‌راستا است.

ج) مطالعات دانشگاه دوک درباره تأثیر متون مذهبی بر کاهش استرس:

این تحقیقات نشان داده‌اند که خواندن و تأمل بر متون دینی (مانند قرآن)، استرس را کاهش داده و احساس آرامش را افزایش می‌دهد. (Duke University, 2015) توصیه رهبر انقلاب درباره لزوم آشنایی با معارف قرآنی برای افزایش امنیت روانی، با یافته‌های علمی منطبق است.

د) نظریه بحران معنویت در جوامع مدرن:

روی بومیستر در نظریه خود بیان می‌کند که افزایش مادی‌گرایی و کاهش معنویت در جوامع مدرن، موجب افزایش اضطراب، افسردگی و فروپاشی ساختارهای اجتماعی می‌شود. (Baumeister, 1991) سخنان رهبر انقلاب که کمبود معنویت در غرب را عامل افزایش ناهنجاری‌های روانی می‌دانند، با این نظریه مطابقت دارد.

ه) مطالعات سازمان ملل درباره تأثیر کاهش دین‌داری بر سلامت روانی جامعه:

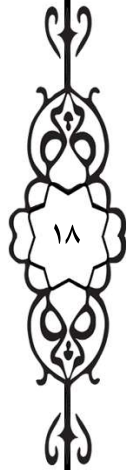
این مطالعات نشان داده‌اند که کشورهای که شاهد کاهش دین‌داری و انسجام معنوی بوده‌اند، با افزایش نرخ افسردگی، خودکشی و ناامیدی اجتماعی روبه‌رو شده‌اند. (UNDP, 2019) هشدار رهبر انقلاب درباره عواقب منفی کاهش دین‌داری در جوامع مدرن، با یافته‌های این مطالعات منطبق است.

۴-۲. آموزش مهارت‌های زندگی

آموزش و پرورش باید به تقویت مهارت‌های زندگی و مدیریت استرس در افراد توجه ویژه‌ای داشته باشد: اهمیت توجه به امور پرورشی: «فراتر از تعلیم، مسئله‌ی تربیت است؛ آن هم با جهت‌گیری اخلاقی و معنوی و تلطیف روحی و دمیدن روح احساس هویت». (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39877>)

آموزش و پرورش مطلوب و طراز اسلامی: «آن وضع مطلوبی که ما [از آموزش و پرورش] می‌خواهیم این است: آموزش و پرورش باید بتواند انسان‌هایی تربیت کند دانا باشند، توانا باشند، خردورز باشند، پارسا باشند، پرهیزکار باشند، پاک‌دامن باشند، کارآمد باشند، مبتکر باشند، شجاع باشند، اهل اقدام باشند، از دشمن نترسند، از تهدید نترسند، خواب‌رفتگی و غفلت پیدا نکنند؛ انسان‌های این‌جوری تربیت کند.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42410>) آنچه که باید در دستور کار قرار بگیرد: «تحول در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقا کیفی آن بر اساس نیازها و اولویت‌های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان.» (<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=22421>)

به‌گونه‌ای که: «ارتقا سلامت جسمی و روحی معلمان و دانش‌آموزان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و تقویت آداب و مهارت‌های زندگی و توانایی حل مسائل و عمل به آموخته‌ها برای بهبود زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموزان.» (همان) را به همراه داشته باشد.

الف) نظریه رشد هویت:

اریک اریکسون در نظریه رشد روانی-اجتماعی خود تأکید می‌کند که کسب هویت قوی در نوجوانی، عامل کلیدی در ایجاد امنیت روانی و پیشگیری از بحران‌های هویتی و اضطراب است. موفقیت آموزش و پرورش زمانی محقق می‌شود که علاوه بر آموزش دانش، بر تربیت هویتی و پرورش شخصیت فرد تأکید شود. (Erikson, 1968) این دیدگاه با نظر رهبر انقلاب که تربیت اخلاقی و تقویت هویت را لازمه امنیت روانی می‌داند، کاملاً هم‌راستا است.

ب) مطالعات یونسکو درباره آموزش برای توسعه پایدار:

یونسکو بیان می‌کند که نظام‌های آموزشی موفق، فراتر از انتقال دانش، بر پرورش شخصیت، تقویت مهارت‌های فردی و ایجاد هویت اجتماعی در دانش‌آموزان تمرکز دارند. (UNESCO, 2017) سخنان رهبر انقلاب که آموزش و پرورش را فراتر از تعلیم، بلکه ابزاری برای تربیت و پرورش شخصیت می‌داند، با یافته‌های یونسکو مطابقت دارد.

ج) نظریه مهارت‌های زندگی و تاب‌آوری:

آن ماسن در نظریه خود بیان می‌کند که آموزش مهارت‌های زندگی مانند تفکر انتقادی، حل مسئله و مدیریت استرس، باعث افزایش تاب‌آوری در برابر بحران‌های اجتماعی و روانی می‌شود. (Masten, 2001) تأکید رهبر انقلاب بر لزوم پرورش انسان‌های توانمند و مقاوم از طریق آموزش، کاملاً با این نظریه سازگار است.

د) گزارش سازمان جهانی بهداشت درباره آموزش مهارت‌های زندگی:

این گزارش نشان داده است که برنامه‌های آموزش مهارت‌های زندگی در مدارس، تأثیر مثبتی بر کاهش استرس، افزایش عزت‌نفس و بهبود تصمیم‌گیری در جوانان دارد. (WHO, 1999) دیدگاه رهبر انقلاب که آموزش مهارت‌های زندگی را لازمه سلامت روان و تقویت اراده می‌داند، با یافته‌های WHO تطابق دارد.

ه) نظریه آموزش اجتماعی-هیجانی:

این نظریه بیان می‌کند که برنامه‌های آموزش اجتماعی-هیجانی در مدارس، موجب کاهش رفتارهای پرخطر، افزایش کنترل هیجانی و کاهش اضطراب می‌شود. (Zins et al., 2004) تأکید رهبر انقلاب بر نقش آموزش در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، با این نظریه مطابقت دارد.

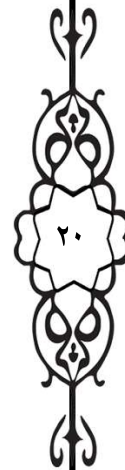
۳-۴. تقویت ارتباطات اجتماعی

تقویت روابط اجتماعی و کاهش تنش‌ها بین افراد می‌تواند به بهبود امنیت روانی کمک کند. رهبر انقلاب تأکید دارند که: آنچه برای کشور ضرورت دارد «تزکیه اخلاقی برای هر کشور امری ضروری است. مهرورزی، انصاف، رعایت حال یکدیگر و رحم و مروت در روابط انسانی، عواملی هستند که به زندگی بشر آرامش می‌بخشند. امروز، جهان بیشتر از گذشته در آتش ناامنی‌ها می‌سوزد و ناامنی بزرگ‌ترین بلای بشری است. انسان‌ها نه در خانواده، نه در جامعه و نه در کشور خود امنیت ندارند. این ناامنی‌ها نتیجه سیاست‌های نادرست، قدرت‌طلبی‌ها، بی‌اخلاقی‌ها و دوری از تزکیه است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3396>)

راهکارها: «اگر در جامعه‌ای فضایل اخلاقی بر دل‌ها حاکم باشد، مردم نسبت به یکدیگر مهربان و بخشنده باشند، از حرص و بخل نسبت به دنیا بپرهیزند، به یکدیگر حسادت نکنند و در مسیر پیشرفت یکدیگر مانع‌تراشی نکنند، چنین جامعه‌ای حتی بدون پیشرفت‌های مادی چشمگیر، باز هم مردم در آن احساس آرامش و سعادت خواهند کرد. برای استقرار اخلاق در جامعه، دو عامل ضروری است: تمرین فردی و آموزش‌های اخلاقی که باید از طریق آموزش و پرورش و دیگر مراکز تربیتی به همه افراد آموزش داده شود. این مسئولیت همه ماست.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3334>)

الف) نظریه نیاز به تعلق اجتماعی:

بومیستر و لیری بیان می‌کنند که انسان‌ها نیاز ذاتی به ایجاد روابط مثبت و پایدار دارند و عدم تأمین این نیاز، منجر به اضطراب، افسردگی و ناامنی روانی می‌شود. (Baumeister & Leary, 1995) سخنان رهبر انقلاب که مهرورزی و انصاف را عامل آرامش روانی جامعه معرفی می‌کنند، با این نظریه کاملاً همخوانی دارد.

ب) نظریه سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی:

رابرت پاتنام بیان می‌کند که جوامعی که سطح بالایی از سرمایه اجتماعی (اعتماد، همبستگی، تعامل مثبت) دارند، امنیت روانی بالاتری تجربه می‌کنند؛ (Putnam, 2000) بیانات رهبر انقلاب که فضایل اخلاقی و همبستگی اجتماعی را عامل آرامش جامعه معرفی می‌کنند، با این نظریه سازگار است.

ج) تحقیقات دانشگاه هاروارد درباره نقش انسجام اجتماعی در سلامت روان:

این مطالعات نشان داده‌اند که جوامعی که ارزش‌های اخلاقی و همدلی را تقویت می‌کنند، میزان اضطراب و استرس کمتری دارند. (Harvard Kennedy School, 2020) تأکید رهبر انقلاب بر نقش همبستگی اخلاقی در ایجاد امنیت روانی، با یافته‌های دانشگاه هاروارد تطابق دارد.

۵. ادغام امنیت روانی در سیاست‌های کلان

۵-۱. تأکید بر سیاست‌های فرهنگی

رهبر معظم انقلاب بر اهمیت سیاست‌های فرهنگی در ایجاد امنیت روانی تأکید دارند: فرهنگ زیربنای اساس همه امور جامعه است: «عدالت اجتماعی که مرتبط با حکومت، سیاست و شیوهی فرمانروایی است، تنها با فرهنگ صحیح در اذهان مردم قابل تحقق است. موفقیت‌ها در همه‌ی عرصه‌ها به همین شکل به دست می‌آید. حالا شما و جامعه‌ی ایرانی هستید؛ اگر می‌خواهید فرهنگ اسلامی و ارزش‌هایی که از این جامعه گرفته شده است، به آن بازگردانده شود، باید این مسیر را طی کنید: «وَ اسْتَصْلِحْ بِقُدْرَتِكَ مَا فَسَدَ مِنِّي» (صحیفه سجاده، دعای ۲۰) این که در دعای «مکارم‌الاخلاق» آمده است، مصداقش همین است. می‌خواهید آن بخش‌هایی از زندگی‌مان را که تحت تأثیر ظلم‌ها و استبدادها و انحراف‌ها و کج‌فهمی‌ها و کج‌روی‌ها و دخالت‌های بیگانه و امثال اینها ضایع و فاسد شده است، اصلاح کنید. این، کار عظیم و بسیار بزرگی است.»
(<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3290>)

فرهنگ و سبک زندگی و تحرکات دشمن: «اگر بخواهیم سبک زندگی را به‌صورت درست در مقابل موج جبهه‌ی دشمن به حالت اسلامی برگردانیم، راهش این است؛ یعنی فرهنگ‌سازی باید بشود. ببینید شما در دعا می‌گویید: اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَمَاتِي مَمَاتَ مُحَمَّدٍ

وَ آلِ مُحَمَّدٍ؛ (کامل الزیارات، ص ۱۷۸) خب محیا یعنی چه؟ محیا یعنی زندگی من را شبیه زندگی آنها قرار بده؛ یعنی سبک زندگی؛ ما این را می‌خواهیم؛ این را از ما خواسته‌اند که بگوییم و بخواهیم و انجام بدهیم. این مسئله‌ی سبک زندگی باید دنبال بشود؛ دشمن متأسفانه با استفاده‌ی از ضعف و خیانت سران وابسته‌ی نظام‌های اسلامی، از جمله در کشور ما در طول سال‌های پیش از انقلاب، توانسته سبک زندگی خودش را رایج کند. ما اگر بی‌مبالاتی مشاهده می‌کنیم، اگر اسراف مشاهده می‌کنیم، اگر مشکلات گوناگون را در داخل کشور مشاهده می‌کنیم، این به‌خاطر دور افتادن از اخلاق اسلامی و از سبک زندگی اسلامی است. اگر بخواهیم سبک زندگی اسلامی را حاکم کنیم، باید فرهنگ‌سازی بشود.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44919>)

الف) نظریه فرهنگ و انسجام اجتماعی

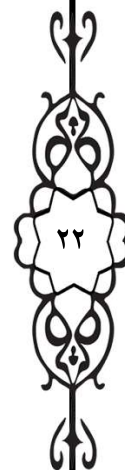
امیل دورکیم در نظریه خود بیان می‌کند که فرهنگ و ارزش‌های مشترک، پایه و اساس انسجام اجتماعی هستند و بدون آن‌ها، جامعه دچار ازهم‌گسیختگی و افزایش تنش‌های روانی می‌شود. (Durkheim, 1893) سخنان رهبر انقلاب که فرهنگ صحیح را زیربنای عدالت اجتماعی و امنیت روانی می‌دانند، با نظریه دورکیم همخوانی دارد.

ب) مطالعات سازمان ملل درباره ارتباط فرهنگ و سلامت روان:

یونسکو بیان می‌کند که سیاست‌های فرهنگی قوی، موجب کاهش نابرابری‌ها و افزایش احساس امنیت روانی در جامعه می‌شود. (UNESCO, 2018) تأکید رهبر انقلاب بر نقش فرهنگ در تأمین عدالت اجتماعی و آرامش عمومی، با این یافته‌ها مطابقت دارد.

ج) نظریه سبک زندگی و هویت اجتماعی:

پیر بوردیو در نظریه عادت‌واره^۱ بیان می‌کند که سبک زندگی تحت‌تأثیر فرهنگ جامعه است و تغییرات فرهنگی می‌توانند امنیت روانی را تقویت یا تضعیف کنند. (Bourdieu, 1984): سخنان رهبر انقلاب که سبک زندگی اسلامی را عامل آرامش روانی و مقابله با تهدیدات فرهنگی معرفی می‌کنند، با این نظریه کاملاً همخوانی دارد.

د) نظریه امپریالیسم فرهنگی:

هربرت شیلر بیان می‌کند که کشورهای قدرتمند از طریق رسانه‌ها و ابزارهای فرهنگی، سبک زندگی و ارزش‌های خود را به جوامع دیگر تحمیل می‌کنند که این امر می‌تواند موجب از خودبیگانگی فرهنگی و کاهش امنیت روانی در جوامع بومی شود. (Schiller, 1976) بیانات رهبر انقلاب که تهاجم فرهنگی را عامل تغییرات منفی در سبک زندگی و کاهش امنیت روانی جامعه می‌دانند، با این نظریه منطبق است.

۵-۲. توجه به سلامت روانی در سیاست‌گذاری‌ها

پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران به موضوع امنیت روانی در تمامی عرصه‌ها از جمله اقتصاد، فرهنگ و سیاست توجه داشته باشند؛ سیاست مطلوب و آرامش فکری مردم و جامعه: «تقوا زیربنای همه‌ی خیرات در جامعه است. تقوای فردی به معنای پابندی هر فرد به صلاح و حق در ارتباط با خداست. تقوای سیاسی نیز یعنی سیاست‌مداران با صداقت، دلسوزی و مسئولیت‌پذیری با مسائل سیاسی برخورد کنند. سیاست در اسلام، فریب و دروغ‌گویی به افکار عمومی نیست، بلکه به معنای اداره‌ی صحیح جامعه و بخشی از دین است.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3133>) ارتباط بین اخلاق سیاست‌مداران و امنیت روانی: «اگر تقوای سیاسی بود، آن وقت جنگ روانی دشمن اثر نمی‌کند. یکی از نمونه‌های جنگ روانی دشمن، همین «لَوْمَةُ لَائِمٍ» است. یک کسی یک کار خوبی را انجام می‌دهد، چهار نفر آدم ناباب به جانش می‌افتند که چرا این کار را انجام دادی؛ یک حرف خوبی می‌زند، دیگران او را تهدید می‌کنند که چرا حرف خوبی زدی. میدان، میدان این جور است. اگر تقوا بود، این «لَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ» (مائده، ۵۴) که در قرآن، در آن آیه‌ی شریفه آمده، پیغمبر اکرم اشاره کرد به جناب سلمان و فرمود [مراد از] «فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ» (مائده، ۵۴) تا آخر، قوم این [سلمان] هستند؛ مقابله‌ی با جنگ روانی دشمن هم این است و این یکی از نمونه‌های جنگ نرم است که نباید از آن ترسید؛ از «لَوْمَةُ لَائِمٍ» نباید ترسید.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54960>)

اختلافات سیاسی نباید به تخریب بینجامد و این برای کشور و روح و اندیشه مردم خطرناک است: «گروه‌های مختلف، جناح‌های مختلف، سیاست‌ها و جهت‌گیری‌های مختلف، در مقابله با

دشمن، باید با هم باشند و کاری نکنند که دشمن سوءاستفاده کند. اختلاف سیاسی مانعی ندارد؛ اختلاف نظر مانعی ندارد؛ مبارزات انتخاباتی به شکل سالم، مانعی ندارد؛ اما خراب کردن یکدیگر، خراب کردن چهره‌ی کشور اشکال دارد.» (<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2609>)

الف) نظریه حکمرانی خوب و سلامت روان جامعه:

این نظریه بیان می‌کند که وجود سیاست‌گذاری شفاف، مسئولیت‌پذیر و پاسخگو، تأثیر مستقیمی بر امنیت روانی جامعه دارد و بی‌ثباتی سیاسی می‌تواند منجر به استرس اجتماعی و کاهش اعتماد عمومی شود. (Kaufmann et al., 2010) تأکید رهبر انقلاب بر لزوم سیاست‌گذاری صادقانه و دلسوزانه برای ایجاد امنیت روانی، با این نظریه تطابق دارد.

ب) نظریه روان‌شناسی سیاسی و اعتماد عمومی:

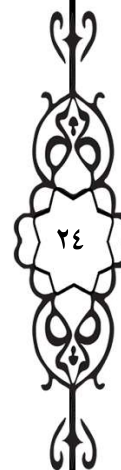
این نظریه بیان می‌کند که رفتارهای اخلاقی سیاست‌مداران بر اعتماد عمومی تأثیر مستقیم دارد و بی‌اعتمادی به سیاست‌مداران می‌تواند موجب افزایش اضطراب اجتماعی و کاهش امنیت روانی شود. (Hetherington, 2005) دیدگاه رهبر انقلاب که تقوای سیاسی را عامل مقابله با جنگ روانی دشمن و تقویت امنیت روانی می‌دانند، با این نظریه کاملاً سازگار است.

نتیجه‌گیری

امنیت روانی، به‌عنوان یکی از ارکان اساسی سلامت اجتماعی، نقش تعیین‌کننده‌ای در ثبات و پیشرفت جامعه اسلامی دارد. بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی نشان می‌دهد که امنیت روانی نه تنها مفهومی فردی، بلکه یک مقوله کلان اجتماعی و استراتژیک است که به عدالت، معنویت، امید و مقاومت در برابر تهدیدات وابسته است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که رهبر انقلاب بر چهار مؤلفه اصلی در تحقق امنیت روانی تأکید دارند:

ایمان و معنویت: دین‌داری و ارتباط با خداوند، زیربنای آرامش و اطمینان درونی افراد است که آنان را در برابر چالش‌های روانی و اجتماعی مقاوم می‌کند.

عدالت اجتماعی: کاهش بی‌عدالتی، رفع فساد و توزیع منصفانه منابع اقتصادی از ارکان اساسی تأمین امنیت روانی است که رهبر انقلاب بر آن تأکید ویژه دارند.

امیدآفرینی و تقویت اعتماد عمومی: القای امید و اعتماد به آینده، عاملی کلیدی در مقابله با جنگ روانی و ناامیدی است که دشمنان از طریق رسانه‌ها و تهاجم فرهنگی دنبال می‌کنند.

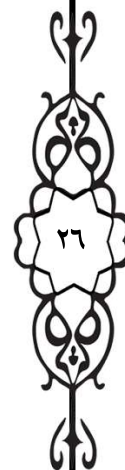
مدیریت رسانه‌ها و فضای مجازی: هدایت هوشمندانه رسانه‌ها و تقویت سواد رسانه‌ای، از راهکارهای عملی برای مقابله با شایعات و تهدیدات روانی دشمنان است.

این تحقیق نتیجه می‌گیرد که امنیت روانی در جامعه اسلامی تنها در سایه تلفیق عدالت اجتماعی، تقویت معنویت، گفتمان امیدآفرینی و مقابله با تهدیدات جنگ نرم تحقق می‌یابد. این یافته‌ها نه تنها مبنای نظری روشنی ارائه می‌دهند، بلکه می‌توانند راهنمایی برای سیاست‌گذاران در طراحی راهکارهای عملی باشند.

منابع

قرآن کریم

۱. ابلاغ سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، ۱۳۹۲/۰۲/۱۰، سایت رهبری: ابلاغیه‌ها: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=22421>
۲. ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۷/۱۰/۲۱، سایت رهبری: ابلاغیه‌ها: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=5389>
۳. بامیستر، روی اف. (۱۹۹۱م). معناهای زندگی. نیویورک: انتشارات گیلفورد.
۴. بانک جهانی. (۲۰۱۶م). گزارش جهانی درباره فقر و سلامت روان.
۵. برنامه توسعه سازمان ملل متحد. (۱۹۹۴م). گزارش توسعه انسانی ۱۹۹۴: ابعاد جدید امنیت انسانی. انگلستان، آکسفورد شایر: انتشارات دانشگاه آکسفورد.
۶. بولبی، جان. (۱۹۶۹م). دل‌بستگی و فقدان: جلد ۱. دل‌بستگی. انگلستان، لندن: انتشارات بیسیک بوکس.
۷. بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی. ۱۳۹۶/۰۱/۰۱، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36091>
۸. بیانات در اجتماع زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی. ۱۳۹۴/۰۱/۰۱، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=29236>
۹. بیانات در اجتماع زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی. ۱۳۷۱/۰۱/۱۵، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2609>
۱۰. بیانات در بسیجیان. ۱۳۸۵/۰۱/۰۶، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3334>
۱۱. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران. ۱۳۷۷/۰۸/۰۸، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2923>
۱۲. بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران. ۱۳۸۰/۰۲/۲۸، سایت رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3066>

۱۳. بیانات در خطبه‌های نمازجمعه تهران. ۱۳۸۸/۰۳/۲۹، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7190>

۱۴. بیانات در دانشگاه افسری امام علی (ع). ۱۳۸۳/۱۰/۰۲، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3265>

۱۵. بیانات در دیدار اعضای شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها. ۱۳۷۴/۰۴/۱۹، سایت رهبری:

بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2759>

۱۶. بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت. ۱۴۰۲/۰۶/۰۸، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30598>

۱۷. بیانات در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور. ۱۴۰۲/۱۰/۲۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=31847>

۱۸. بیانات در دیدار با جمعی از طلاب و روحانیون. ۱۳۸۸/۰۹/۲۲، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8513>

۱۹. بیانات در دیدار بسیجیان. ۱۳۸۵/۰۱/۰۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3334>

۲۰. بیانات در دیدار جمعی از اساتید دانشگاه‌ها. ۱۳۹۰/۰۶/۰۲، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=17082>

۲۱. بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها. ۱۳۹۷/۰۳/۲۰، سایت

رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=39877>

۲۲. بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان سپاه. ۱۳۷۶/۰۶/۲۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2854>

۲۳. بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی. ۱۳۹۱/۰۷/۲۳، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21252>

۲۴. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان. ۱۳۹۵/۰۸/۱۲، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34815>

۲۵. بیانات در دیدار زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی. ۱۳۹۶/۰۱/۰۱، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36091>

۲۶. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم. ۱۳۹۲/۰۳/۱۸، سایت

رهبری: بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22828>

۲۷. بیانات در دیدار کارگران نظام. ۱۳۸۵/۰۲/۰۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3355>

۲۸. بیانات در دیدار کارگزاران نظام در سالروز مبعث. ۱۳۸۶/۰۵/۲۰، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3396>

۲۹. بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام. ۱۳۹۸/۱۱/۲۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44919>

۳۰. بیانات در دیدار مسئولان قوه قضائیه. ۱۴۰۲/۰۴/۰۶، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53222>

۳۱. بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور. ۱۳۹۳/۰۲/۱۷، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26342>

۳۲. بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان. ۱۳۹۸/۰۲/۱۱، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=42410>

۳۳. بیانات در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری حجت‌الاسلام والمسلمین «سید محمد

خاتمی». ۱۳۷۶/۰۵/۱۲، سایت رهبری: بیانات:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2847>

۳۴. پاتنام، رابرت دی. (۱۹۹۳م). کارکرد دموکراسی: سنت‌های مدنی در ایتالیا. آمریکا، ایالت

نیوجرسی، پرینستون: انتشارات دانشگاه پرینستون.

۳۵. پارگامنت، کنت آی. (۱۹۹۷م). روان‌شناسی دین و مقابله: نظریه، پژوهش و کاربرد.

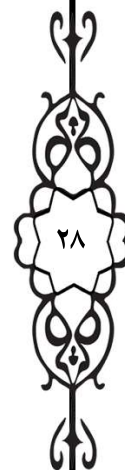
نیویورک: انتشارات گیلفورد.

۳۶. تأمین اجتماعی سازمان ملل متحد. (۲۰۲۰م). تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر کاهش

جرم و خشونت اجتماعی.

۳۷. خطبه عقد مورخه، ۱۳۷۴/۰۵/۱۱؛ سایت معظم له، کانون گرم خانواده، سایت رهبری:

بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21429>

۳۸. خطبه عقد مورخه، ۱۳۷۶/۱۲/۱۸؛ سایت معظم له، کانون گرم خانواده، سایت رهبری:

بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21429>

۳۹. خطبه عقد مورخه، ۱۳۷۹/۱۲/۲۱؛ سایت معظم له، کانون گرم خانواده، سایت رهبری:

بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21429>

۴۰. خطبه عقد مورخه، ۱۳۷۷/۱۰/۲۹؛ سایت معظم له، کانون گرم خانواده، سایت رهبری:

بیانات: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21429>

۴۱. راغب اصفهانی، حسین بن محمد بن مفضل، (۱۴۰۴ق)، المفردات فی غریب القرآن. قم:

دفتر نشر کتاب

۴۲. سازمان بهداشت جهانی. (۲۰۱۸م).

۴۳. سازمان بهداشت جهانی. (۲۰۲۰م). سلامت روان و کووید-۱۹: مقابله با بحران.

۴۴. صندوق بین‌المللی پول. (۲۰۱۹م). تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر سلامت روانی جوامع.

۴۵. طوسی، محمد بن حسن، (۱۴۱۱ق)، مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، بیروت: مؤسسه فقه

الشیعه

۴۶. عمید، حسن، (۱۳۷۵) فرهنگ عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ هشتم

۴۷. قمی، ابن قولویه، جعفر بن محمد. (۱۳۵۶). کامل‌الزیارات. قم: دار المرتضویه

۴۸. کونینگ، هارولد جی. (۲۰۱۲م). دین، معنویت و سلامت: پژوهش‌ها و پیامدهای بالینی.

ISRN Psychiatry, 2012, 278730.

<https://doi.org/10.5402/2012/278730>

۴۹. لازاروس، ریچارد اس و فولکمن، سوزان. (۱۹۸۴م). استرس، ارزیابی و مقابله. آلمان،

برلین: انتشارات اسپرینگر.

۵۰. ماستن، آن. (۲۰۰۱م). نظریه تاب‌آوری اجتماعی: چگونه جوامع در برابر بحران‌ها مقاوم

می‌شوند.

۵۱. ماسلو، آبراهام. (۱۹۴۳). نظریه انگیزش انسانی. نشریه مرور روان‌شناسی،.

<https://doi.org/10.1037/h0054346>

۵۲. مروری بر توصیه‌ها و تذکرات رهبر انقلاب درباره‌ی مدیریت فضای مجازی.

۱۳۹۹/۰۵/۱۱؛ سایت معظم له، [https://farsi.khamenei.ir/speech-](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47637)
[content?id=47637](https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47637)

۵۳. مک‌کامبز، مکسول ای و شاو، دونالد ال. (۱۹۷۲م). نظریه دستور کار رسانه‌ای: عملکرد رسانه‌های جمعی. فصلنامه افکار عمومی، ۳۶(۲)، ۱۷۶-۱۸۷.

<https://doi.org/10.1086/267990>

۵۴. مینوچین، سالوادور. (۱۹۷۴م). خانواده‌ها و درمان خانوادگی. آمریکا، ایالت ماساچوست، کمبریج: انتشارات دانشگاه هاروارد.

۵۵. میهر، چارلز و زینس، جوزف ای (۱۳۸۳). راهبردها و مداخلت روانشناختی و تربیتی در مدارس. ترجمه‌ی رضا شریفی و ربابه نوری. انتشارات دانشگاه امام حسین. تهران.

۵۶. ناتو. (۲۰۲۱م). گزارش ناتو درباره جنگ شناختی و تأثیر آن بر امنیت روانی جوامع.

۵۷. یونسکو. (۲۰۱۷م). آموزش برای توسعه پایدار: نقش نظام‌های آموزشی در بهبود امنیت روانی.

۵۸. یونسکو. (۲۰۱۸م). سیاست‌های فرهنگی و سلامت روان در جوامع مدرن.

59. fastdic. (n.d.). soul. In fastdic.com Dictionary. Retrieved May 10, 2025, from <https://fastdic.com/word/soul>

